

Trst dobi avtonomijo v jugoslovanski državi!

General Dušan Kveder, poveljnik slovenske armade, pojasnil detajle o okupaciji Trsta. Enote četrte jugoslovanske armade odrezale dve nemški diviziji, ki sta skušali pobegniti v severne kraje, ubile več tisoč in ujele 12,000 sovražnikov. Novozelandske čete dovršile počiščenje Trsta. Čez 15,000 Mihajlovičevih četnikov v Gorici se podalo Angležem. Feldmaršal Alexander v Belgradu. Jugoslovanske sile aretirale goriškega nadškofa Margottija, ljubljanskega nadškofa Rožmana in tržaškega škofa

Trst, 12. maja.—General Dušan Kveder, poveljnik Trsta in slovenske armade, ki je zavzela velik del mesta, je v svojem govoru pred množico 5000 ljudi, kateri so proslavljali zavezniško zmago v Evropi in brezpogojno kapitulacijo Nemčije, dejal, da bo Jugoslavija dala popolno avtonomijo Trstu v okviru jugoslovanske države. Slovenščina in italijanščina bosta uradna jezika, krajevni uradniki in člani administracij pa bodo svobodno izvoljeni po prebivalcih Trsta samega.

General Kveder je pozneje na sestanku s časniki pojasnil detajle o okupaciji Trsta. Dejajle, da so enote četrte jugoslovanske armade obale Reko in s tem odrezale dve nemški diviziji, ki sta skušali pobegniti v severne kraje. Te enote so presenetile Nemce z obkrožitvijo Trsta.

Jugoslovanske čete so udrele v Trst, počistile več predelov, ubile več tisoč in ujele 12,000 Nemcev. Novozelandske čete so dosepele v Trst v času, ko so se Nemci upirali še v dveh središčih. Te so dovršile počiščenje mesta.

Dasi konkretni sporazum med Jugoslovani ter anglo-ameriški silami glede uporabe Trsta in njegovih komunikacijskih zvez z Avstrijo še ni bil dosežen, se Angleži in Američani bavijo z načrti glede odprtja tržaške luke ter popraviljanja cest in železnic.

Tržaške avtoritete so naznačile, da so Angleži sprejeli kapitulacijo čez 15,000 četnikov, sile generala Mihajloviča, v Gorici. Mihajlovič ni med ujetniki, ki so bili razorožani in poslani v Italijo.

London, 12. maja.—Feldmaršal Alexander, poveljnik zavezniških sil v Sredozemlju, je odpotoval v Belgrad, kjer bo imel razgovore z maršalom Titom o problemu, ki je nastal zaradi okupacije Trsta po jugoslovanskih in novozelandskih četah.

Doznava se, da Velika Britanija ni revidirala svojega stališča glede Trsta. Ona naglašja, da je Trst del ozemlja pod bivšo okupacijo sovražnika, ne pa osvobojeno jugoslovansko mesto.

Radio Rim je naznanil, da so jugoslovanske sile aretirale goriškega nadškofa Carla Margottija, ljubljanskega nadškofa Rožmana, dočim je bil tržaški škof postavljen pod policijsko nadzorstvo po aretaciji. Naznačilo ne omenja razlogov.

Veliko število ujetnikov osvobojenih

Washington, D. C., 12. maja.—Vojni tajnik Henry L. Stimson je razkril, da je bilo do 80,000 ameriških vojni ujetnikov osvobojenih iz nemških taborišč. Čez 8000 izmed teh je že dospelo v Ameriko in ostali jim bodo sledili.

Cenzura vojnih poročil olajšana

Washington, D. C., 12. maja.—Konec vojne v Evropi je prinesel olajšanje cenzure vojnih poročil. Byron Price, direktor cenzure, je dejal, da bodo nekatere restrikcije odpravljene popolnoma, druge pa modificirane.

Lov na vojne zločince v teku

Srbaki kvizling Nedić aretiran

London, 12. maja.—Lov na nemške in druge vojne zločince je v teku v Evropi. Zavezniške avtoritete skušajo dobiti več tisoč nacijskih, ki so odgovorni za vojna grozodejstva na kontinentu, v svoje roke.

Vidkun Quisling, predsednik luterske norveške vlade, je kapituliral pred norveškimi rodoljubi. On in drugi člani nacijske vlade bodo postavljeni pred sodišče, ki jim bo naložilo kaznen. Dve zbiti trupli sta bili najdeni pri gradu Skaugumu na Norveškem. Eno truplo je bilo Josefa Terbovena, nemškega civilnega komisarja, drugo pa generala Wilhelm Reddiessa, šefa nacijske policije na Norveškem.

Heinrich Himmler, načelnik Gestapa, nacijske tajne policije, se baje skriva v gozdu pri Mitendorf, Avstrija. Pri njem se nahaja grupa gestapovcev.

Poročilo trdi, da sta bili trupli Josepha Goebbelsa, ministra nacijske propagande, in Martina Bormanna, Hitlerjevega deputata, najdeni v Berlinu.

General Milan Nedić, srbski kvizling in predsednik luterske vlade v Belgradu v času nemške okupacije, je bil aretiran. Bivši slovaški premier Bela Tuka in več članov bivše grške luterske vlade je med jetniki, katere drže zavezniški.

Zavezniški se niso ujeli Joachim von Ribbentropu, bivšega nemškega zunanjega ministra, ki je na listi vojnih zločincev. On je s sadišči veseljem predvajal filme pred reprezentanti balkanskih držav s prizori nemškega "blitzkriega" na Poljskem, da jih pridobi na stran osi. Lov je na živce in mrtve vojne zločince, ki so na listi posebne komisije Združenih narodov. Ona skuša izpolniti seznam z imeni ujetih in mrtvih vojnih zločincev.

Hitler je bil ignorant, pravi Goering

Konrad Henlein izvršil samomor

Kitzbühel, Avstrija, 12. maja.—Državni maršal Hermann Goering je povedal generalu Johnu E. Dahlequistu, poveljniku ameriške divizije, da je bil Hitler ignoran, bivši zunanji minister Ribbentrop falot, Rudolf Hess pa eksentrik. Po razgovoru z generalom se je Goering začel s tekom mastiti s pečeno kuro, krompirjem in grahom.

Goering je dalje rekel, da Hitler ni dosti potoval zunaj Velike Nemčije in v sled tega ni poznal ljudi tako dobro, kot jih pozna on. Goering ni rekel ničesar o Heinrichu Himmlerju, načelniku nacijske tajne policije. Pri kosilu je omenil ogromno ameriško industrijsko kapaciteto. Goering ni mogel zakriti bojazni pred Rusi. Radovednost množice je vzbujal Goeringov šestnajstcilindrski avtomobil tipa Maibach z jeklenimi ploščami pred hotelom Grand.

Maršal Ritter von Grein, ki je nasledil Goeringa kot poveljnik letalske sile, je jetnik zavezniškov v Kitzbühelu. Našli so ga v bolnišnici. Zadel ga je krogla in ranila nogo. Dejajle, da je poveljnik letalske sile, katere ni več. Goering bo postavljen pred sodišče kot vojni zločinec.

DETALJI POLJSKE REVOLTE V VARŠAVI RAZKRITI

General Komorowski zavrnil protisovjetske obdolžitve

NEMCI VRGLI RUSE NAZAJ

Marnau, Nemčija, 12. maja.—Poljski general Tadej Komorowski — misteriozni general Bor protinacijskega slovesa — je dejal, da je bil ukaz za revolto poljskih rodoljubov proti nemškim silam v Varšavi zadnji jesen njegova odločitev. Revolucija se je izjalovila na vsej črti.

Komorowski je s svojo izjavo v bistvu zavrnil obdolžitve, da so Rusi pozvali Poljake v Varšavi na revolto, potem pa so jih pustili na cedilu. Čez 100,000 Poljakov je padlo v krvavih bitkah z Nemci v Varšavi.

Bitke so trajale dva meseca. Komorowski je dejal, da je sedaj uverjen, da ni mogel odložiti revolte preko 1. avgusta in se ni mogel ozirati na bitke, ki so se takrat vršile med Nemci in Rusi na ravninah na drugi strani reke Vise pri Varšavi. Komorowskega so osvobodile zavezniške čete iz nemškega taborišča. Sedaj biva v vili v Marpauju, bavarski vasi.

Komorowski je dejal, da je jeli podtalno poljsko armado več let. Čakal je na uro, ko naj bi ta armada šla v akcijo proti Nemcem. Proti koncu julija preteklega leta ga je poljska ubežna vlada v Londonu informirala, da bojevanje v vzhodnih poljskih pokrajinah je tako uspešno, da bodo ruske sile v Varšavi v avgustu. Nemci so se pripravljali za umik iz mesta in takrat se je Komorowski odločil za revolto. Ta se je pričela ob petih popoldne 1. avgusta. Njegova podtalna armada je takrat štela 30,000 izvežanih vojakov in upal je, da se bo povečala. V prvih 24 urah je ta armada zasedla skoro vse mesto.

Položaj se je spremenil, ko so Nemci začeli protiofenzivo proti Rusom in jih vrgli nazaj 30 milj od reke Vise. Upanje, da bodo poljski rebeli porazili Nemce v Varšavi, je izginilo. Na 3. oktobra so se morale poljske sile podati. Dva dni pozneje so Nemci ujeli Komorowskega in ga odvedli v taborišče.

Mihajlovič bo obsojen v smrt

Intrige bivšega poslanika Fotića

San Francisco, Cal., 12. maja.—Dr. Ivan Šubišić, jugoslovanski zunanji minister in načelnik jugoslovanske delegacije na konferenci Združenih narodov, je na sestanku s časniki izjavil, da bo general Draža Mihajlovič, vodja četnikov in bivši vojni minister v jugoslovanski ubežni vladi v Londonu, postavljen pred sodišče na obtožbo izdajstva in sodelovanja z nacijsko okupacijsko silo. Kazen za izdajstvo bo smrt.

Konstantin Fotić, bivši jugoslovanski poslanik v Washingtonu, še vedno intrigira proti jugoslovanski vladi v Belgradu, katere predsednik je maršal Tito. On trdi, da je reprezentant jugoslovanskega narodnega odbora.

Fotić je apeliral na britske in ameriške diplomate v San Franciscu, naj pošljejo vojaške čete v Jugoslavijo. Dejajle, da zlaščiti, naj Amerika pošlje svojo četo v Jugoslavijo, "da napravijo red v deželi, ki je prišla pod kontrolo komunista Tita in komunista Stalina." Na konferenci s časniki je razkril, da

Domače vesti

Ranjen v Nemčiji
Edison, Kans.—Družina John Cizerle je bila obveščena, da je bil njen sin John že drugi ranjen v Nemčiji. Nahaja se v bolnišnici v Franciji. Val so člani društva 225 SNPJ.

Dodatna vest
Milwaukee.—Ferdinand Klančnik, ki je umrl 28. aprila in o katerem je bilo že poročano v Prosveti, je bil doma iz Šoštajna, Stajersko. Bil je član društva 1 JPZS in gostilničar čez 20 let. Pred leti je bil aktiven pri pevskem zboru Napreju ter dramskem in tamburaškem zboru Adria.

Pobit pri delu
West Pullman, Ill.—Pri delu v tovarni je bil hudo pobit Frank Gabriel, ki se nahaja v bolnišnici.

Rešen iz ujetništva
Chicago.—Družina Joseph Fajfar je bila obveščena, da je bil iz nemškega ujetništva rešen njen sin Pyt. Joseph Fajfar ml., ki je bil pogrešan v Belgiji od božiča. Zdaj se nahaja na poti domov.

Stalin okrcal premierja Churchilla

Nota naglašja nemogućnost kooperacije

Washington, D. C., 12. maja.—Maršal Stalin je presenetil zapadne zavezniške sile, ko je dejal, da je Stalin okrcal premierja Churchilla. V tej je naglašil med drugim, da ni možnosti za kooperacijo med sovjetsko Rusijo in Veliko Britanijo.

Ruski voditelj je poslal noto tudi predsedniku Trumanu s implikacijo, da Sovjetska unija ne bo sodelovala z Ameriko, če ne bo slednja, ki caplja za Veliko Britanijo, revidirala svoje stališče o konfliktu, ki je nastal med poljsko ubežno vlado v Londonu in začasno poljsko vlado v Varšavi. Stalin je vrgl bombo v London in Washington.

Besedilo Stalinove note Churchillju je iznenadilo britske in ameriške diplomate. Trdi se, da je Stalin obdolžil britskega premierja, da potvarja resnico in da se ne drži dogovora, sklenjenega na konferenci "velike trojice" v Jalti na Krimu.

Nota je tudi odgovor na britske proteste zaradi aretacije šestnajstih poljskih političnih voditeljev, ki so lojalni ubežni poljski vladi v Londonu, katere ima podpora Velike Britanije in Amerike. Stalin je obdolžil Churchilla, da namenoma napadno tomači stališče sovjetoj napram Poljakom, da ovira rešitev poljskega problema in vodi opozicijo proti sovjetski politiki v balkanskih državah in Nemčiji.

Stalin je naslovil tudi osebno noto predsedniku Trumanu, ki pravi med drugim, da sovjetska Rusija ne more več zaupati premierju Churchillju in njegovi vladi.

Truman še ni komentiral Stalinove note in to baje iz razloga, ker se ni udeležil diskuzij na konferenci "velike trojice" v Jalti. Nota je prvo očitno znamenje prihajajočega razkola med Rusijo in Veliko Britanijo.

Napad na japonsko industrijsko središče

Nacijski fanatiki, požigalci in saboterji na delu v Berlinu. Rusi ujeli 560,000 nemških vojakov in častnikov, med temi 45 generalov, v treh dneh. Jugoslovanski partizani udarli v koroške in štajerske kraje, kjer se nahajajo britske čete. Partizanske enote presekale cesto med Celovcem in Gradcem.—Američani aretirali japonskega poslanika in člane njegovega štaba

Guam, 14. maja.—Čez petsto ameriških letelcev trdnjav je napadilo Nagojo, japonsko industrijsko središče in tretje največje mesto, ki ima 1,500,000 prebivalcev.

To je bil že tretji ameriški bombni napad na Nagojo. Ameriški letalci so v zadnjem napadu vrgli 3500 ton zažigalnih in razstrelivnih bomb na industrijske predele, ki so porušile več tovarn in zanetile ogromne požare.

Bombe so padale na letalske, municijske in orožne tovarne. Druge skupine ameriških letalcev so istočasno bombardirale vojaške objekte na otoku Honshu.

Tokio je naznanil ameriški bombni napad na kraje na južni strani Kobeja, japonske mornarične baze.

London, 12. maja.—Nacijski fanatiki, požigalci in saboterji širijo teror v Berlinu, pravijo poročila iz Moskve. Podnevi se skrivajo v kletih in podzemskih prostorih, ponoči pa prihajajo na ceste in napadajo ruske vojaške.

Požari so izbruhnili v več krajih razdejane nemške prestolnice. Naciji so poplavlili tunele podzemne železnice. Več sto ranjenih vojakov, žensk in otrok je utonilo. Ruski vojniki lov saboterje in pričakuje se, da bo odpor nacijske kmalu zdrobljen.

Ostanki nemških vojskajh posadk v Sredozemlju in izoliranih krajih baltičkih držav se podajajo. Rusi so ujeli 560,000 Nemcev, med temi 45 generalov v vseh sektorjih. Na jugu so navezali stike z Američani pri Chemnitzu, Šlezija, vzhodno od Pilzena v Čehoslovakiji, in na južnovzhodni strani Linca v Avstriji.

Sovjetske sile čistijo ozemlje na vzhodni strani Prage, kjer se nahajajo ostanki nemške armadne grupe, katere poveljnik je feldmaršal Ferdinand Schoerner. V zadnjih treh dneh so Rusi ujeli 106,000 nemških vojakov na fronti tretje ukrajinske armade, 35,000 na fronti četrte ukrajinske armade, 121,000 na fronti prve ukrajinske armade, 12,000 na danskem otoku Bornholm, 55,000 na ozemlju ob ustju reke Vise, 135,000 v Litvi in 150,000 v drugih krajih.

Večina nemških vojakov, ki so bili v okolici Prage, je pobegnilo v kraje pri Pilzenu, kjer so ameriške čete, in se podalo Američanom. Red je bil vzpostavljen v Pragi, dasi se tam še skriva nekaj Nemcev, ki napadajo Ruse iz zased. Čehoslovsko poveljstvo je pozvalo Nemce, naj takoj odlože orožje.

Čehoslovski narodni svet, ki je prevzel Prage pred prihodom predsednika Edvarda Beneša in članov njegovega kabineta, se je sestel s slednjo grupo na seji.

Jugoslovanski partizani so udarli v koroške in štajerske kraje, kjer se nahajajo čete osme britske armade. Nekateri partizani nosijo civilne obleke, toda na kapah imajo rdečo zvezdo maršala Tita, poveljnika jugoslovanske armade. Partizanske enote so presekale cesto med Celovcem in Gradcem v bližini Voelkmarkta. Partizani so dali v upravi Voelkmarkta 30 minut časa za odhod in naznanili, da bodo oni prevzeli upravo.

Provizorična administracija v Celovcu je naznanila, da partizani zahtevajo udeležbo v okupaciji mesta. Zasedli so železniško postajo in tiskarno, v kateri se tiska glasilo administracije. Enote osme britske armade so zastražile ulice in poslopja v Celovcu.

Paris, 12. maja.—Glavni stan generala Eisenhowerja je naznanil, da ameriški vojniki, ki so se borili proti Nemcem in Italijanom v severni Afriki, Italiji in Nemčiji, ne bodo poslani na Pacifik. Veliko število izmed teh bo ostalo v Nemčiji kot okupacijska sila.

Cete sedme ameriške armade so aretirale Hirokija Ošimo, japonskega poslanika v Berlinu, in 130 članov japonskega poslanstva, kakor tudi skoro dvesto Nemcev, ki so imali važne vladne pozicije. Med aretiranimi Nemci so dr. Walther Funk, predsednik državne banke in ekonomski minister; dr. Hans Heinrich Lammers, šef državne urada, in dr. Wilhelm Ohnesorge, poštni minister. Val ti so na listi zavezniških komisijs kot vojni zločinci.

Manila, Filipini, 12. maja.—Cete štiridesete ameriške divizije so se izkrcale na severnem obrežju otoka Mindanaoja in na obali Macajalarskega zaliva, pravi poročilo iz glavnega stana generala MacArthurja. Američani so prodri osem milj daleč v notranost otoka v prvih treh urah po invaziji.

MacArthur pravi, da je invazija presenetila Japonce, ker je niso pričakovali.

Guam, 12. maja.—Ameriške sile na otoku Okinawi so izvajale nove uspehe kljub močnemu odporu s strani Japoncev. Zasedle so več strateških pozicij. Ostanki japonske armade so bili potisnjeni na južno konico otoka.

Ameriški kolegij proučuje ruski serum

Newark, N. J., 12. maja.—Medicinski in kirurški oddelek kolegija Essex proučuje serum, ki so ga iznašli Rusi. Temu pripisujejo "čudežno moč" pri zdravljenju ran. Trdi se, da ta serum zaceli tudi take rane, katerih ne morejo zaceliti druga zdravila sredstva. A. M. Koch, predsednik kolegija, je dejal, da se bo do eksperimenti nadaljevali. Serum je iznašel ruski profesor A. A. Bogomolec in trdi se, da je rešil življenje velikemu številu ranjenih ruskih vojakov.

Studebaker Corp. zapre tovarne

Chicago, 12. maja.—Uprava Studebaker Corp. je naznanila, da bo zaprla svoje tovarne na 5555 Archer ave., ker je vojni department preklel naročila. Tovarne izdelujejo motorje in druge pritlikline za bombnike tipa B-17. Okrog 2600 delavcev bo odpuščenih. Nadalnjih 5000 delavcev bo izgubilo delo, ko bo korporacija zaprla tovarne v South Bendu in Fort Wayne, Ind.

Areacije nacijske na Norveškem

London, 12. maja.—Sem dospelo poročilo pravi, da je bilo v Oslo, glavnem mestu Norveške, poleg Vidkuna Quislinga, predsednika bivše luterske vlade, aretiranih čez 400 drugih norveških nacijskih. Med temi je šest ministrov bivše luterske vlade.

Naročnina za Zdržene države (raven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto. \$3.00 za pol leta. \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co. \$7.50 za celo leto. \$3.75 za pol leta; za inosemitvo \$8.00. Subscriptions rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year. Chicago and Cook County \$7.50 per year. foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodnih člančkov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Kolonije morajo iti!

Izmed vseh vzrokov, ki povzročajo vojne, je boj za kolonije, za osvajanje tujega ozemlja in izkoriščanje "manj vrednih" narodov med največjimi povodi za mednarodne konflikte. Sploh je to glavni vzrok vseh vojn. Tudi sedanja vojna ima glavne korenine v tem boju. Posebno na Pacifiku je ta vojna nič drugega kot gol boj med dvema imperializmoma: med zapadnim in japonskim imperializmom.

V tem konfliktu na Pacifiku ne gre za nič drugega kot za to, kdo bo dominiral in izkoriščal bogate naravne zaklade in "manj vredna" ljudstva v vzhodni in južni Aziji—na Kitajskem, v Indokini, Burmi, na Malajih etc.

Japonski imperialisti so napadli Ameriko zato, ker jim je bivši državni tajnik v imenu ameriške vlade v znani deklaraciji nekaj tednov pred Pearl Harborjem povedal, da ta dežela ne bo priznala njih osvojenosti na Kitajskem in jim sploh dal ultimatum, da se morajo umakniti s podjarmljenega ozemlja. Vse to je prišlo potem, ko so ameriški kapitalisti za vlado vred skozi več let prej oboroževali Japonsko in jo zalagali z vojnimi materialom ter ji dajali velike kredite, da je lahko začela in vodila napadalno vojno na Kitajskem. Gola imperialistična igra od začetka do konca na obeh straneh.

Tudi prav kar zaključena vojna v Evropi je imela imperialistične vzroke. Nemški imperialisti so jo s Hitlerjem na čelu pričeli, ker so v prvi svetovni vojni izgubili vse kolonije. Svoj krvavi pohod so pričeli z zahtevo po "življenjskem prostoru". Ker zapadne sile niso hotele ničesar slišati o vrnitvi naropanih kolonij, ki so si jih prisvojile z versajskim mirom, so nemškimi imperialistom prikimali, da se lahko vržejo proti vzhodu—proti Rusiji in Balkanu; to je bilo zanje manjše zlo—sploh nobeno zlo, če se Hitlerju posreči zdrobiti—boljševiškega zmaja! Za ta pohod so v svoji slepoti Hitlerja pomagali tudi oborožiti in ga zalagali s subvencijami in posojili. Tako so ustvarili največjega zmaja, ki je hotel zaslužiti vsu Evropo in razliti svoj politični in rasni barbarizem tudi na druge kontinente.

Tako je ta vojna v Evropi postala za vse prizadete narode osvobodilna vojna. Če bi bila zmagala nacija Nemčija, bi bili vsi podjarmljeni narodi postali njeni sužnji. Predvsem pa Slovani, ki so bili v očeh nacijev takoj za Židi na najnižji stopnji. Le škoda, velika škoda, da si zavezniški narodi niso postavili v tem boju pozitivne točke: Da mora po tej katastrofi vstati nova, Združena demokratična Evropa. Če bi si bili postavili ta cilj, bi zdaj ne bilo boja za "sfere vpliva" med zmagovitimi velesilami in sejanja vzrokov za nove spore, za nove vojne.

★ ★ ★

Ako svet neče, da bo ta vojna rezultirala v povsem negativnem značaju tudi izven Evrope, to je v golem porazu sovražnika, narkar naj zopet vse ostane po starem: z obnovo vseh bankrotiranih imperijev zapadnih sil, tedaj je skrajni čas, da dvigne glas, da mora biti konec vsega kolonialnega izkoriščanja, da morajo vsa kolonialna ljudstva dobiti zagotovilo, da po tej vojni postanejo svobodna, gospodar v lastni hiši in enakopraven ter enakovreden član v družbi narodov.

Pokojni predsednik Roosevelt je storil največjo zmojo v svoji politični karieri, ker ni poleg poraza osiščal postavil tudi konkretnega cilja za demokratičen in pravičen mir. Zgrešil je veliko zgodovinsko priliko, ker ni prišel na dan z zahtevo (1) za demokratično Združeno Evropo in (2) za odpravo kolonialnega imperializma. To bi bilo nekaj bolj konkretnega in dalekosežnega kot so točke Atlantskega čarterja ali pa frazarije o štirih svobodah, katere brez odprave imperializma in tudi kapitalizma nič ne pomenijo.

S takim programom bi bil elektriziral svet kot ga je Wilson s svojimi 14 točkami. Evropskemu ljudstvu bi bil dal definitiven cilj za nekaj velikega, za Združeno Evropo, v kateri bi bilo mogoče mirno sožitje narodov. Tudi vojna bi bila veliko prej končana. Enako bi bil dvignil tudi kolonialne narode širom vse Azije ter iz njih napravil enako dobre zaveznike kot so Filipinci in spreminil značaj vojne na Pacifiku v borbo proti imperializmu. Toda dokler jim zavezniški ne obljubijo svobode, kot jo je Amerika obljubila Filippincem, toliko časa izkoriščani tudi ne morejo videti robne razlike med zapadnimi ali japonskimi imperialisti, ker razlike faktično ni nobene.

★ ★ ★

Ampak Roosevelt je zamudil to zgodovinsko priliko, vsled česar je tudi vsa vojna dobila samo negativen značaj, svetovna politika pa se potopila v imperialistične intrige. Roosevelt bi bil s takim programom lahko prispil vse evropske imperialiste, da bi se bili odpovedali kolonijam kot pogoj za ameriško pomoč. V najtemnejših dneh Anglije bi bil tudi Churchill pristal na tako zahtevo. S tem bi se bila Amerika postavila na čelo vseh zatiranih narodov in ustvarila možnost za zgraditev trajnega mira. Namesto tega pa že strši tretja svetovna vojna, dasti še ta ni končana.

In nova svetovna vojna bo strašila, dokler ne bo odstranjen cden od glavnih vzrokov—kolonialni imperializem. Dejstvo je, da bodo po tej vojni zahtevala vsa kolonialna ljudstva svoje pravice in ne bodo več hotela biti nima živina, katero lahko gospodar izkorišča kolikor hoče. Dasi japonski imperialisti v okupiranih krajih niso dobili podjarmljenih azijskih narodov na svojo stran, so s svojo propagando pod geslom "Azija Azijatom" na vsi čet izpodkopali tla pod nogami zapadnih imperialistov. Azijski narodi, ki so bili zadnjih sto let—Indija že okrog 300 let—predmet največjega izkoriščanja po "belih" imperialistih, po tej vojni ne bodo hoteli biti več suženj. Zahtevali bodo svoje pravice in jih tudi dobili prej ali slej, če ne zlepa, pa zgrda. Za dosego tega se bodo naslonili tudi na Rusijo. (Se nadaljuje.)

Glasovi iz nasebina

ODMEV NA ZAPOSTAVLJANJE RUSIJE

Corapolis, Pa.—Ko so Nemci zvelikli naropano orožje domov, so ga imeli kar cele skladišnice, kajti imeli so tudi svojega velika. To orožje je bilo najboljše izdelka, poleg tega pa so imeli tudi milijone vojakov, ki so bili dobro izvežbani. In ne samo to. Zaslužili so tudi milijone in milijone ujetnikov, kateri so morali garati kot živina, toda za njih delo niso bili plačani z denarjem, temveč z bičem in puškinim kopitom.

Vzlic vsemu temu so Nemci izgubili vojno, premagani pa so bili zato, ker so se domišljavali v svoji nadutosti, da ni naroda pod soncem, ki se bi jim upal zoperstaviti. Imeli niso tudi nobenega dobrega generala. Vse svoje upanje so stavili na svojega Hitlerja, o katerem so mislili, da je nezmotljiv in da vidi v bodočnost.

Ko so hrabri Rusi prvič naklestili Nemce pred Moskvo in to brez zunanje pomoči, je toliko obetajoči Hitler kar ponorel in klet vse Bogove, še bolj pa proletarske Ruse. Potem je še enkrat poisknil svojo srečo pred Stalingradom, a tudi to pot mu ni bila sreča mila. Rusi so v drugi Nemce tako premekastili, kot ji ni dotlej še nihče v vsej zgodovini nemškega naroda. Šele po tem strahovitem nemškem porazu se je Hitler nekoliko streznil in spoznal, da je skrajni čas, da "curika," potem pa je toliko časa "curikal," da je vse zacurikal. Škoda, da ga niso dobili Rusi živega v pest. On je vedno želel obiskati Moskvo in te vroče želje bi se mu sedaj izpolnile. Sicer ga ne bi v Moskvi sprejeli z godbo, toda ko bi visel na vrvi, bi se spodobilo, da bi mu igrala, saj je bil on vendar predstavnik vsega tako zvanega nemškega ljudstva. Da, bi je predstavnik nemškega ljudstva, kajti on ga je skoro soglasno izvolilo za svojega roparskega poglavarja. V imenu tega ljudstva je ropal in moral do malega po vsej Evropi.

Ako bi se Hitlerju posrečilo podjarmiti Rusijo, bi nadaljeval z ropanjem in njegove roparske čete ne bi imele drugega dela kakor stati na preži in čakati, kdaj bi se približale evropski obali ameriške in angleške ladje. Seveda, bilo bi naravnost blazno napasti kontinent, ker Nemci bi z lahkoto vse sproti pobili. Manjkalo jim ne bi ničesar, ne vojaštva, ne materiala in ne sužnje. Če ne bi Rusi tako namlatili Nemcev, tudi Musso ne bi visel za pete obešen v Milanu, temveč bi se še vedno naphoval v Rimu, dočim bi bila Amerika ena sama velika vojašnica, a naša vojska ne bi še bila v Franciji, še manj pa v Nemčiji. Nemci bi imeli tako zavarovano evropsko obalo, tako trdno zaprta vrata evropske celine, da se ji ne bi mogla približati nobena ladja.

Da, velika sreča, da niso bili Rusi poraženi, kajti tako je bil

Hitler prisiljen imeti svoje najboljše tolpe v Rusiji in radi tega so naše ameriške in angleške sile z lahkoto zdrobile vrata v Franciji in pozneje vse, kar jim je prišlo na pot.

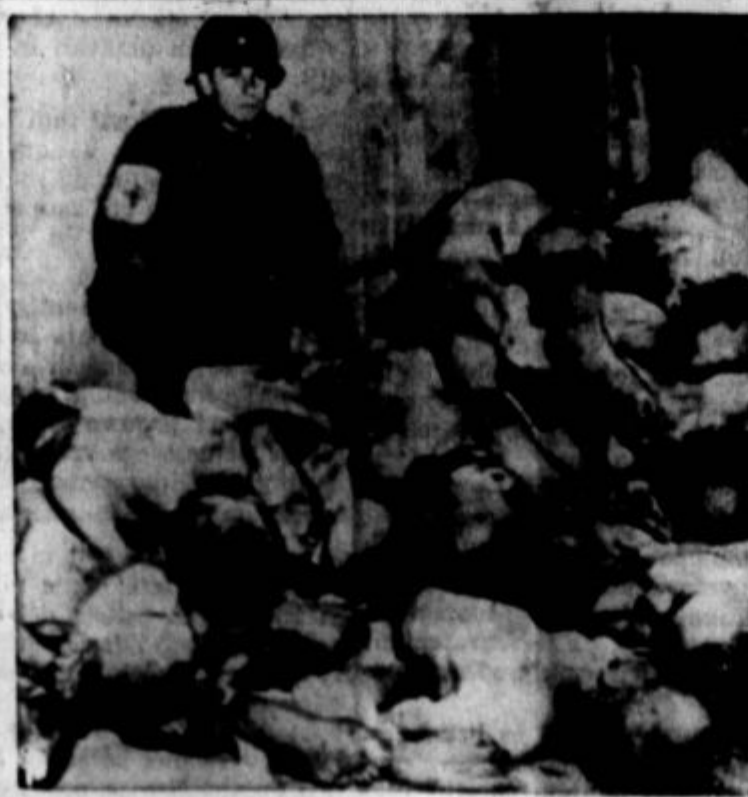
Slišal sem že tudi modrovati, da bi Amerika vseeno zmagala, če tudi ne bi Rusija pomagala. Mogoče, mogoče. Pred kratkim sem čital neko poročilo, ki pravi, da imajo Rusi 25 milijonov človeških žrtev. Ako bi mi hoteli zmagati nad Nemci brez Rusije, bi najbrže imeli še veliko večje izgube kot so ruske. Samo za hip pomislimo, kako močna bi bila Nemčija, če bi imela pod svojo oblastjo vso Rusijo in ostalo Evropo! Clevelandski Barbič, ki pri vsaki priliki podcenjuje zasluge, ki jih ima Rusija v tej vojni, bi lahko bolj pošteno zapisal, ako bi dejal, da je Amerika rešila Rusijo, Rusija pa Ameriko. Nobena posamezna država ne bi mogla sama poraziti do zob oborožene Nemčije!

Prav sedaj zborujejo v San Franciscu države združenih narodov in razpravljajo, kako bi preprečile vojne v bodočnosti. Lotile so se kočljive zadeve. Dokler bomo imeli na svetu sebičnost in nevoščljivost, toliko časa bomo imeli tudi zgagarje, kateri bodo ščuvali narod proti narodu radi svojih sebičnih namenov. Kadar pa bomo imeli samo eno državo na svetu, bodo pa tudi hujskači odpali. Jože Brown je sedaj napoveduje tretjo vojno. Ako res zopet pride do vojne, potem bi bili narodi nespametni, če bi si nanovo zgradili svoja porušena mesta, temveč bi bilo pametneje, da bi porušili še tisto malo, kar je ostalo, kajti mesta niso v vojnem času nič drugega kot pasti. Jazbec je bolj pameten kot ljudje; on si izdolbe luknjo in se prav dobro počuti v njej. Kadar gre za svojo hrano in za čuti nevarnost, smukne hitro v luknjo in je na varnem. Tudi ljudje bi bili bolj na varnem, ako bi posnemali tega kosmatinca in bili bi vsaj varni pred bombami. Če pa nočejo posnemati jazbeca, pa naj zopet opravijo in v red spravijo svoja mesta, tako da bodo imeli kaj razbijati, kadar bodo zopet poredili. Toda upajmo, da se bo svet spametoval, da bo narode ta krvava tragedija enkrat za vselej izučila in da bodo postavili take temelje gospodarskemu in socialnemu sistemu, ki bodo onemogočili prelivanje človeške krvi in uničevanje s trudom pridobljene dobrine.

Anton Kebe.

NA OBISKU V PENNI

Cleveland, O.—V soboto, 21. aprila, sem se z vlakom odpeljal na obisk v zapadno Pennsylvanijo k mojim trem sestram, ki stanujejo v Washingtonu, Libraryju in Coverdalu. V Coverdalu se je v nedeljo, 22. aprila, vršila seja federacije društev SNPJ zapadne Penne, katero sem posetil.

Živ dokaz nacističnega barbarizma. V ujetniškem taborišču pri Ohrdorfu, ki ga je odkrila ameriška armada, so naciji s stradanjem in s bičanjem umorili 4000 žrtev—največ Poljakov, Rusov, Francozov. Jugoslovani in tudi nemški politični ujetniki. Valed naglega prodiranja anglo-ameriških čet nacistični barbarji niso imeli časa, da bi pokopali ali sežgali svoje žrtev. Zavezniki čete so odkrile več takih veleklavnic v Nemčiji.

Ko je vlak pihal dim mimo mesta New Castle, Pa., je pričelo deževati in sam pri sebi sem izrekel nekaj neprijetnih besed napram vremenskim bogovom. Menda so me slišali, kajti ko sem dospel v Pittsburgh, ni več deževalo. S poulično sem se odpeljal proti Libraryju in Coverdalu. Bilo je lepo vreme. Torej Bog me še vedno ljubi, čeprav me včasih malo oplahne. Moji sestri sem naročil, da bi rad sirov štrudel in željo mi je uslišala. Snedel sem kar tri kose.

Pennsylvanski hribi so še vedno taki kot so bili v času zadnje konvencije SNPJ. Premog še vedno kopajo, ali ne tako kot pred 36 leti, ko sem ga tudi jaz kopal v Moon Runu. Tedaj je bil Jacob Ambrožič moj izpodrežaj (cutter) in Tine; Frank je nosil vodo; Pinkele in Anton Heuer sta igrala na svatbah. Slednji je bil "virtuoz" na violino. Umrl je pred nekaj leti v McKees Rocks, Pa. Doma je bil s Stajerskega in zelo priljubljen med Slovenci v zapadni Penni.

V stari domovini so rekli, če si sit, pojdi v hlev. Ko sem bil sit, nisem šel v hlev, ampak v sobo na postelj in spal štiri ure, potem pa sem šel na tramvaj in se odpeljal v Washington. Ker pa je Strabane blizu Washingtona, sem obiskal mojega starega tovariša Johna Terčija in njegovo ženo. Oba sta bila zelo potrti, ker sta izgubila sina v bitki na morju, nekje v filipinskih vodah, v bližini otoka Luzona.

Obiskal sem tudi Johna Chesnika, kateri je izrazil željo, da bi poiskal strica njegove žene Frances, Antona Mahneto, domia iz Kope pri Velikih Laščah. Chesnik mi je dejal, da je Ang-ton Mahne pred nekaj meseci imel dopis v Prosveti. Do sedaj sem že precej poizvedoval, toda brez uspeha.

Moj svak Mike Podboy (brat Franka Podbojca iz Parkhilla, Pa.) me je s svojo ženo Rose (moja sestra), Christine, ki je učiteljica, in Heleno, telefonistka, odpeljal nazaj v Library.

Drugi dan je bila nedelja in verniki so šli v cerkev, a mene je bolj zanimala seja federacije društev SNPJ v zapadni Penni. Na seji se sestal z mojimi starimi znanci kot so Terčelj, Glažar, Augustin, Mike Pleše, Hrvatin, Anna Gorenc, Tone Cipčič, Kvartich, Rednak in Mike Kumer. Z njim je bila tudi njegova žena Ann. Tam je bil tudi Klemenčič, ki je izgledal kot Bill Rogers s svojim velikim klubokom.

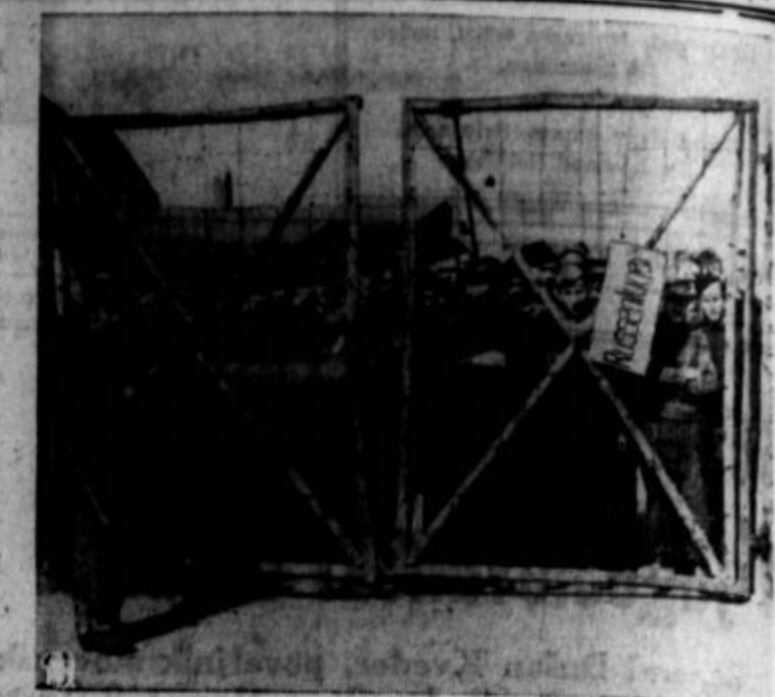
Na seji je bilo 37 zastopnikov, ki so zastopali 15 društev, kar je lepo število, če pomislimo, kako daleč morajo nekateri zastopniki potovati, poleg tega pa so dandanes tudi sitnosti s transportacijo.

Sistem zastopstva pri tej federaciji se razlikuje od našega v Clevelandu. Tam volijo zastopnike za vsako sejo in če sem jih pravilno razumel, imajo tudi pismena pooblastila. Če se ne motim, je imelo društvo št. 118 iz Pittsburgha tri zastopnike in prav tako nekatera druga društva. Društvo št. 118 so zastopali Hrvati t. n. Vincenc Arh in Michael Pleše. Nesreča pa je hotela, da se ni mogel udeležiti seje Jakob Zupanič, ker se je nekaj potolkel v začetku aprila pri delu in je sedaj na bolniški podpori. Želim mu, da čim prej okreva, ako še ni.

Razprave so bile zanimive in dovolili so mi, da sem tudi jaz stresal svoje "modrosti," kakor Salomon. Vmes je posegel tudi Mike Kumer, ki je bil zastopnik angleške federacije.

Isto popoldne pa se je vršil tamburaški koncert v isti dvorani, ampak pisec se ga ni mogel udeležiti, ker sem moral popoldne od šestih na vlak in nazaj v Cleveland, tako da sem bil lahko v ponedeljek ob pol šestih zjutraj na delu. Radi tega sem moral odkloniti kosilo, dasiravno so servirali kar celega junca, kakor je dejal Anton Cipčič.

Svoje dvodnevo potovanje sem zaključil pri moji sestri Anni Arhnavar. Doma je bil tudi njen mož Math in hčere Stella, Anna in Elsie, sin Anton pa je po činu saržent in se nahaja v Floridi. John in Mary Simsič sta nas tudi posetila v Coverdalu in sta bila zraven, ko me je Russell, sin moje sestre Rose Podboy iz Washingtona, Pa., zapeljal iz Coverdala na postajo Lake Erie v Pittsburghu. Ti kraji in slovenske nasebini

Slika kaže ruske vojne ujetnike v Nemčiji, ki so jih osvobodili ameriški vojski iz koncentracijskega taborišča pri Limburgu.

ne so mi znani kakor St. Clair ave. Ko sem prišel koncem maja 1. 1903 v Hackett, Pa., kateri ni daleč od Libraryja, so baš tedaj skončali z gradnjo električne železnice, ki pelje iz Charleroyja v Pittsburgh, toda tedaj še ni bila izpeljana na Smithfield st., kakor je sedaj. Pozneje so izgradili tudi tunel z južne strani do mostu Smithfield in električna železnica je pričela voziti v glavni del mesta do postaje Union; tako sem se leta 1903 vozil z isto železnico kot 21. aprila 1945. Ko so jo gradili, je bil nekje v bližini Libraryja ubit kontraktor, ko je šel plačat svoje delavce na prosti. Pozneje sta bila zločina obdolžena dva Hrvata, a izkazalo se je drugače. Toliko za danes.

Frank Barbič.

RAZNOTEROSTI

Bellaire, O.—Nihče iz te okolice se ne oglašja v Prosveti, zato se bom jaz oglašal s poročili, da popolnoma ne utihnemo v naši javnosti.

Letos imamo tu čudno vreme. Meseca marca je bilo tako gorko, da je sadno drevje proti koncu meseca bilo že vse v cvetju, v začetku aprila pa je prišla slana in pomorila dober del cvetja, kar pa je ostalo pri življenju, je pa uničila toča in nevihta, ki smo jo imeli 15. aprila. Rezultat je porazen: letos ne bomo imeli v teh krajih skoro nič sadja in grozdja.

Tukajšnja tri društva: št. 258 SNPJ, 536 in 731 so se združila in članstvo bo na rednih sejah 13. maja nominiralo delegate in namestnike, volitve pa bodo na rednih sejah 10. junija.

Priredba podružnice št. 33 SANSa, ki se je vršila 28. aprila v Boydsville, je še prilično dobro izpadla, toda če vzamemo v poštev, za kateri namen se je vršila, je bilo še prostora za nekaj sto ljudi, potem bi lahko rekli, da je bila gnječa zgoraj in spodaj. Guvernika Mirka Kuhla ni bilo, ke se shoda radi zaposlenosti ni mogel udeležiti, prečitan pa je bil njegov govor, ki je bil zelo pomemben in v srce segajoč. V njem je bila opisana borba, požrtvovalnost in trpljenje jugoslovanskega naroda v stari domovini. Na odru pa je bilo razstavljenih okrog sto različnih slik iz stare domovine in Jože Snoy je tolmačil posetnikom vsako sliko posebej.

Brat Snoy je tudi prečital Kuhle v govor, po govoru pa smo prodajali revijo Liberation, katero je uredil pisatelj Louis Adamič. Revija, v kateri so razne slike, ki predstavljajo glavne dogodke in voditelje Osvobodilne fronte, je stala borih 50c. Ves čisti dobiček je namenjen za pomoč stradalajočemu narodu v Jugoslaviji. To revijo bi priporočal slovenski duhovščini v Clevelandu, da bi se enkrat za vselej prepričala, da so pri Osvobodilni fronti tudi katoliški in pravoslavni duhovniki.

Slovenski klerikanci in duhovščina v Ameriki namenoma laže, da so pri Osvobodilni fronti samo komunisti. Ena slika kaže tudi nekega hrvaškega duhovnika, ki je zbežal s skupino katoliških Hrvatov v Rusijo in tam jim sedaj mašuje oz. opravlja cerkvene obrede. Prav tako se je pridružil partizanom mlad slovenski duhovnik dr. Metod Mikuš, ki je bil poprej arhivar škofa Rožmana v Ljubljani. On se jim je pridružil že l. 1942. Ali štejejo slovenski klerikanci in duhovniki tudi njega za komunisto? Ker se ni strinjal s škofom Rožmanom in se ni hotel boriti proti svojemu lastne-

mu narodu, se je pridružil partizanom in z njimi šel skozi trpljenje, pomanjkanje, nevarnost in boje.

Hitlerju in njegovim ganežem je odklenalo in danes šele dobivamo poročila o strašnih zverinstvih, ki so jih počenjali nacifasisti nad ubogim ljudstvom po vsej Evropi. Da, Hitlerja ni mogla rešiti niti prisega tako zvanih domobrancev in ne Rožmanov blagoslov. Toda sedaj bo kmalu prišel dan plačila, kakor pravi sveto pismo: zob za zob, oko za oko. Kdor seka z mečem, bo posekan od meča, pa naj bo čisti arijanc ali pa katoličan.

V bližnji nasebini Benwood, W. Va., smo se prebudili in društva HBZ, št. 628 SNPJ in št. 258 sklicujejo ljudski shod 27. maja. Vršil se bo v Benwoodu, v bližini novega mostu Interstate, kateri spaja Bellaire in Benwood. Pričakujemo velike udeležbe. Ves dobiček bo šel za naš trepci narod v Jugoslaviji.

L. Pavlinič.

VABILO NA SEJO IN DRUGO

St. Louis, Mo.—Na aprilski seji tukajšnje podružnice SANSa je bilo sklenjeno, da se bodo vršile seje vsake drug tork v mesecu. Ker pa se radi boleznitajnice, smrti blaginje in odstopnosti predsednika seja ni vršila drugi tork v maju, se bo vršila tretji tork, 15. maja.

Vsi člani SANSa so prošeni, da se seje gotovo udeležijo, ker bomo imeli važne zadeve na dnevnem redu. Urediti imamo tudi račun o nabranem denarju za staro domovino.

Kdor ima še kaj obleke, naj jo prinese takoj, kajti pošiljajo je pripravljena za odposiljatev. V nedeljo, 20. maja, bomo praznovali "I am an American Day." Udeležite se te proslave, ki se bo vršila v Soldan High School na Union ave., v čem večjem številu! Pokažimo Američanom, da znamo ceniti ameriško državljanstvo.

Dne 17. junija pa bomo imeli Vseslovanski dan. Vršil se bo piknik na 12. ulici in Russell ave. Slovani so prošeni, da na ta dan ne prireajo svojih vesellic, ampak naj se udeležijo piknika, da tako pokažemo slovansko solidarnost.

Theresa Speck.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih citate vsak dan?

MEAT POINTS

FROM ALL PARTS YOU CAN SAVE USED FAT TO EXCHANGE FOR CASH AND EXTRA MEAT POINTS

Devet temeljnih točk Osvobodilne fronte slovenskega naroda

Edvard Kocbek

(Edvard Kocbek, bivši urednik mesečnika "Dom in Svet" in član izvršnega odbora Slovenskega narodnega osvobodilnega sveta, je danes minister za Slovenijo v novi jugoslovanski vladi. Ta govor je podal na zborovanju Slovencev v Beogradu dne 19. novembra 1944.—SANS)

Dragi rojak!

Kadar stopa Slovenec, ki se je udeležil osvobodilne borbe slovenskega naroda na domači zemlji, pred Slovence, ki se te borbe niso mogli udeležiti, tedaj ga, verjemite mi, začeta obdajati zardga in tesnoba. V njem se pojavi vprašanje, ali se mu bo posrečilo svojim rojakom razložiti borbo, ki se da doživeti le v neposredni udeležbi, ali bodo taki Slovenci kratko in malo doumeli obseg in smisel narodnega upora v njegovi neposredni stvarnosti. Toda moram vam reči, da ta strah skopni že takoj po prvem stiku, kajti pokaže se ne samo razumevanje, ampak tudi soglasno prepričanje o osvobodilni nujnosti slovenskega naroda. Kako je to mogoče? Samo zato, ker danes vsi pravi Slovenci, pa naj živijo kjer koli, čutijo potrebo po človeškem čiščenju in narodnem reševanju, kar je za nas Slovence eno ter isto. Samo tako je mogoče, da smo vsi živi Slovenci danes združeni v tem velikem naporu narodnega osvobodjenja. In res, že sledovi, ki jih opažam na vaših obrazih, govorijo o tem. Kjer koli smo bili, povsod se je izvršila v nas temeljita sprememba. Mi nismo več tisti, kakršni smo bili še pred leti. Lahko rečemo, da so vsi živi udje slovenskega naroda danes spoznali uro obiskovanja, da so se odločili za samega sebe in za svoj narod. Zato imam upravičen občutek, da ne govorim od sebe različnim ljudem in da ne govorim vam tu jezik, ampak da govorim o znani vsebini našega dolgega narodnega boja, da govorim o najvišjih ciljih slovenskega narodnega življenja.

Ali veste, Slovenci in Slovenke, katero besedo smo mi v svojem tisočpetstoletnem obstoju najmanj poznali? Ali veste, katera stvarnost nam je bila najmanj domača in najbolj tuja? Vsi vemo—svoboda. Nesvoboda je bila delež, ki so nam jo sile tega sveta dodeljevale skozi vse našo zgodovino. Mislim, da se strinjate z menoj, če rečem, da smo pod to nesvobodo trpeli fizično in duševno. Zaradi narodne nesvobode se nismo nikoli mogli razviti v pravega in polnega človeka. Na nas vseh se je poznalo, da nismo bili docela svobodni.

Vsi, ki smo v tihih urah svojega življenja delali obračun nad samim seboj, smo bili bolj zoper nezdavno ponižnost in uslužnost, zoper žalost in zagrznjenost, zoper omahovanje, zadržanost in neodločnost. Bili smo bolj zoper strah in skromnost, zoper neuporabnost, pasivnost in nevednost. Vsi veliki duhovi slovenskega naroda so hoteli preobraziti Slovence v aktivne in samozavestne ljudi, ki samobitno rastejo iz zemlje, ponosno živijo pod soncem, neomajni ostajajo v viharjih, ponosno trojcu v očeh in zaupajo v samega sebe. Večino rovali so v slovensko vstajenje, ker so verovali v globoke in tajne sile slovenskega ljudstva.

Danes lahko rečemo, da se je njihova vera uresničila. Na dnu našega naroda so se ves dolgi čas brezimnega življenja kupile zadržane in potlačene energije, ki jih nismo poznali niti slutili. Skozi vsa stoletja so se v nas zbirale viharne sile, ki so se morale v določenem trenutku zgodovine dvigniti iz nas in se utrgati kot sproščujoč plaz, ki odnese s seboj vse nezdavno in odmrlo.

Nesvoboda kljub vsemu ni mogla uničiti slovenskega človeka in njegove stvariteljske moči. Danes je izbruhnila na dan v svoji sveti strahoti, združila ves živi narod v očičujočem trpljenju ter si prvič v zgodovini postavila cilje, ki jih razume in ljubi vse ljudstvo. Zgodilo se je nekaj edinstvenega v naši zgodovini, ves narod se je prebudil, vstal in si postavil zakon svojega življenja. V najtežji naši uri se je pojavila Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Kako se je to zgodilo?

Ko je leta 1941 fašistični okupator napadel našo državo in si

razkosal jugoslovansko Slovenijo, sta bili pričo njegovih jasnih uničevalnih težej za Slovence mogoči le dve poti: ali se sovražniku upremo brez odloga, takoj in z vso silo, ali pa se predamo neizbežnemu moralnemu in fizičnemu propadu. Bilo je povsem jasno, da gre za **biti ali ne biti**, da je narod postavljen pred najtežjo preizkušnjo svoje zgodovine in da nobena tretja pot ni mogoča. Ponosno lahko rečemo, da je narod častno prestopil to preizkušnjo.

Slovenski narod je videl le ti dve poti in se v zavesti polne odgovornosti pred bodočimi pokolenji odločil za prvo pot. Zgodilo se je tisto, o čemer so sanjali najboljši Slovenci in kar je z grozo presenetilo Nemce, Italijane in Madžare, naše stotne zaročevalce. Slovenski narod je segel po orožju in sklenil, da si sam pripravi svobodo. Slovenski narod je zbral vso svojo zavest, enotno uredil narodno telo in mobiliziral vse svoje člane za zagrižen boj na življenje in smrt. Tako je narekoval zakon življenja.

Če smo se hoteli rešiti, smo morali sili uperjaviti protisilo. Življenje nas je prisililo, da smo v največji nevarnosti storili dejanje, ki je edino rešilo, dejanje brezkompromisnega in silovitega značaja, ki more edino zaustaviti moralni razkroj, fizično ohromelost in popolno uničenje. Zato se prva točka med devetimi temeljnimi točkami Osvobodilne fronte slovenskega naroda glasi: **Proti okupatorju je treba vršiti neizprosno oboroženo akcijo.**

Tovariši in tovarišice! Kadar govorimo o slovenski oboroženi akciji, govorimo dejansko o našem popolnoma novem za slovenski narod. Za nas, ki smo poznali le navidezno aktivnost, ki smo bili le drobnjakarsko razgibani, pomeni oborožena akcija odpiranje vidikov in ustvarjanje konceptov. Če je za kak narod osvobodilni boj še nekaj od zgolj vojaške akcije, potem velja to predvsem za slovenski narod. Ko smo vzeli puške v roke, smo vedeli, da ne bomo pregnala le stoletnega sovražnika, ampak tudi priklicala srečnejšo bodočnost.

Kaj je bolj razumljivo kakor dejstvo, da osvobodilni boj ne pomeni le osvobodjenja od sovražnika, ampak tudi začetek ustvarjanja prave in popolne človeške in narodne svobode na Slovenskem? Zato je naravno, da smo v osvobodilnem boju dobili popolnoma jasno predstavo o prvih dolžnostih do svoje domovine, predvsem o nalogi, da osvobodimo in zberemo ves slovenski narod na prostoru, kjer prebiva in je prebival od začetka zavestnega potujčevanja do danes. Oborožena akcija je torej nujno zvezana z narodnim programom. Druga točka Osvobodilne fronte jasno pravi: **Ta akcija predstavlja lahodišče za osvoboditev in združitve vseh Slovencev.**

Ne bom vam govoril o edinstvenem navdušenju, ki ga je med Slovenci vseh pokrajin doživela vsebina tega stavka. To navdušenje je imelo poseben značaj, najprej zaradi dejstva, da je klic po svobodni in zedinjeni Sloveniji bil izrečen sredi najtežjega fašističnega terorja, potem pa zato, ker so ga izražale partizanske čete, ki so se kakor v porog novim nasilnim mejam pojavile na vsem slovenskem ozemlju in se povezale v enotno slovensko vojsko. Takrat sta se slovenska Primorska in Koroška stvarno že spojili z ostalo Slovenijo, že takrat je začela nastajati nova Slovenija, kakor je začel novi Slovenec nastajati z oboroženim narodnim uporom.

Toda slovenski narodni koncept se ni omejil na slovenstvo. Slovenski pogum ni obstojal le v tem, da je sredi okupatorjevega obroča dvignil klic po zedinjeni in svobodni Sloveniji, ampak tudi v tem, da je v času najtemnejših odnosov med Srbi in Hrvati v letu 1941 zaklical po novi, bratski Jugoslaviji. Poslušajte, kaj govori o tem tretja temeljna točka: **Stoječ na stališču naravne in usodne skupnosti južnoslovanskih narodov. OF ne priznava razkosanja Jugoslavije in deluje z vsemi silami za svobodo in enotnost njenih narodov.**

Ali si lahko predstavljate tisto težko uro, ko je bila sprejeta ta točka na Slovenskem in ko je izgledalo, da med Srbi in Hrvati ne bo nikoli več mogoče doseči bratskega sporazuma? Nikoli se ne sme pozabiti, da so Slovenci po zlomu versajske Jugoslavije prvi zahrepeneli po novi, bratski in enakopravni Jugoslaviji. Mi smo vedeli, da svobodne Slovenije ni brez svobodne Jugoslavije. Imeli smo pogum, da smo pred Srbi, Hrvati in pred vsem svetom rekli, da hočemo slogo in svobodo vseh bratskih narodov: Srbov, Hrvatov, Slovencev in Macedoncev. To sta nam narekovala prava slovenska narodna zavest in jasen pogled v bodočnost.

(Se nadaljuje.)

Ameriški vojaki in mornarji

Ameriški vojaki in mornarji slovenskega porekla in drugih tujih izvorov se čezdaje pogosteje obračajo na predstavnike Rdečega križa, ki so pridržani njih enotam, kadar morajo reševati kake osebne probleme.

Kot vojaki in mornarji pa se tudi njihove družine doma rade obrnejo na lokalne podružnice Rdečega križa v zadevah tiskajočih se pokojnin, plač, podpornih izplačil ter drugih sličnih problemov, o katerih potrebujejo pojasnila in informacije.

Pomoč, ki jo nudijo našim vojakom in njihovim svojem v tem pogledu taborišni direktorji Rdečega križa ter delavci lokalnih postojank te organizacije doma, je najbolj razvidna iz naslednjega slučaja, ki je tipičen.

Neki ameriški vojak tujcemenskega izvora je prišel k direktorju Rdečega križa pri njegovi enoti ter mu je pojasnil, da znanjo njegovi starši zelo malo angleško, radi česar ne morejo razumeti tiskovnin, ki so jim bile poslone v svrhu zaposlitve pokojnine, ko je bil ubit v boju eden od njih sinov. Vojak je direktorju Rdečega križa povedal, da njegovi starši zelo potrebujejo pokojnino, do katere so upravičeni, toda ne vedo, kako naj zaprosijo zanjo, ozir. kako naj izpolnijo tiskovino, ki jim je bila poslana.

Zastopnik Rdečega križa, kateremu je vojak objasnili zadevo, je takoj stopil v zvezo s postojanko Rdečega križa v bližini, kjer so živeli vojakiovi starši. Rezultat je bil, da je nemudoma odšla k postarnemu paru delavk Rdečega križa, ki jim je pomagala izpolniti potrebne tiskovine.

Ni bilo dolgo in starši padlega vojaka so bili obveščeni, da bodo prejeli pokojnino do konca svojega življenja. Mlajši sin je odšel preko morja z zavestjo, da so njegovi postarni starši preskrbljeni ter da imajo v Rdečem križu dobrega prijatelja, na katerega se lahko v sili vedno obrnejo. — A. R. C.

V Južni Afriki ne verjamejo v nemika grozodejstva

Capetown. (ONA)—Nekateri fanatični "nacionalisti" v Južni Afriki trde danes, da so poročila o nemških grozodejstvih v taborih vojnih ujetnikov gola propaganda. Gre za to, ali bo nabrano \$50.000, ki bi bili potrebni, da se odpošlje na lice mesta delegacija, da si ogleda vse in dožene, ali so poročila pretirana ali ne.

Na čelu te delegacije naj bi bil 55-letni Erie H. Louw, ki je znan antisemit in je vzkliknil, ko so poročila v parlamentu o nemških grozodejstvih: "Kaj pa ruski koncentracijski taborišča?"

Zdaj zahtevajo tudi strokovne

Dr. Ivan Šubašić, zunanji minister in načelnik jugoslovanske delegacije na konferenci združenih narodov v San Franciscu.

Program akcije proti rasnim in verskim predsodkom

Zdaj, ko je zmaga v Evropi že na vidiku—če ne tudi že zmaga na Pacifiku—se vedno večje število posameznikov zaveda potrebe zmage tudi doma—zmaga nad rasnimi in verskimi predsodki. Predsodki proti črnem in drugim manjšinskim skupinam; proti židom, katolikom... Ti predsodki so precej razširjeni in zaskrbljenost radi te situacije je izražena v tisku in izražajo jo tudi voditelji protestantov, židov in katolikov.

Država New York je že podvzela korake proti raztegnjenju te mrznje, ko je sprejela zakon proti diskriminaciji v uposluževanju delavcev in uslužbencev. Tudi število drugih držav je sprejelo iste postavbe, ozir. jih nameravajo vpeljati.

Ali kaj pa moremo v tem pogledu storiti mi, kot posamezniki, posamezniki, ki sprejemamo pogoj naše ustave, kateri določa, da "so vsi ljudje enakopravni"? Članek v reviji "Look", izšli 1. maja 1945, ki nosi naslov "Predsodki: naša povojna borba," našteva šest sredstev, potom katerih bi mogli podkrepiti demokracijo in jo utrditi proti bojazni, sumnji in mrznji ter sovraštvu, ki jo napada in razjeda od znotraj.

1. Mi moremo odgovoriti na posplošene in brezpomembne šale o manjšinskih skupinah s fakto o istih. O črnih lahko navedemo, da imajo svoje umetnike in umetnost, da so se udeležili na polju znanosti, v industriji ter se izkazali na bojnem polju. Glede židov lahko povemo, da niso niti rasa, niti narod v tej deželi, pač pa del ameriškega ljudstva, katerih sinovi služijo v tej vojni v velikem številu. Ljudem tudi lahko omenimo, da seznanj izgub v tej vojni vsebujejo tisoče imen, ki niso "staro-priseljeniškega" izvora.

2. Na vsak način se moramo truditi, da podpiramo sprejetje zakonov, ki streme za preprečje diskriminacije. Obstaja tudi potreba stalnega zveznega odbora za pravično postopanje pri uposluževanju, za zakonodajo proti linčanju, za odpravo postav, ki uveljavljajo volilni davki ter za preprečje in odpravo diskriminacije v armadnih šolah in vzgojnih institucijah sploh, v strokovnih unijah in v stanovanskih projektih (podvzetjih).

3. Kdor med nami je recimo delodajalec, mora nuditi delavcem in delavkam manjšinskih skupin iste prilike kot jih imajo v pogledu uposluževanja sedaj v vojnem času, ko so upošani v vsakovrstnih delih—tudi takih, ki zahtevajo visoko izurjenost. Enake prilike pri uposluževanju bi nudile delavcem manjšinskih skupin večjo ekonomsko gotovost ter pripomogle k boljšemu razpoloženju.

4. Sodelujmo v vzgojevalnih kampanjah, katerih cilj je zgraditi versko in rasno demokracijo. Najbolji vzgled v tem pogledu je takozvani "springfieldski načrt", o katerem ste nedvomno

unije, da jim omogoči ministrski predsednik, da odpošljejo na lice mesta svojo lastno delegacijo.

že čitali. Ko je pred nekaj leti postalo očito, da bodo pohajali šole v Springfieldu, Mass., povedli otroci tujerodcev, ter da bodo ti otroci tudi tisti, ki bodo, ko odrastejo, prevzeli vodstvo in upravo mesta v svoje roke, so tam pričeli izvajati vzgojni program, katerega cilj je, da se tem otrokom veči zavest, da so polnopravni in enakopravni Američani. Obenem se jim tudi vceplja ponos na njih izvor. V Springfieldu imajo tudi razrede in forume za starše in odrasle sploh, in v teh imajo starši priliko do iste izobrazbe v pogledu vzgojevalnega programa kot so je deležni njihovi otroci. Druga mesta se zanimajo za springfieldski načrt in nekatera ga tudi že posnemajo in osvajujejo. V tem pogledu moremo kot posamezniki zainteresirati tudi šole v svojih okrožjih.

5. Poskušajmo tudi sodelovati aktivno pri raznih sestankih in prireditvah vzgojnega značaja, katere prirejajo različne narodnostne, rasne ali pa verske skupine v našem okolju. Nič ne namreč ni tako slabo poučen o manjšinskih skupinah kot ravno povprečen Američan, ki prebije večidel svojega življenja takorekoč sredi teh skupin. Toda, kakor hitro se potrdi, da jih spozna s pravega stališča, tako hitro tudi prično kopneti predsodki, ki jih je prej imel do svojih sosedov.

6. Pridružimo se po možnosti več kot dvesto medrasnih in medverskih skupin ozir. organizacij, katere delujejo za reševanje različnih problemov na tem polju. Podpirajmo tudi krajevne in državne odbore, ki vodijo delo v korist boljšega razumevanja in dobre volje med različnimi skupinami te dežele.

Američani hočejo imeti delujočo demokracijo, tisto to bomo imeli le, ako bomo odstranili zapreke predsodkov, ki sedaj ločijo in delijo manjšinske skupine od glavnega toka ameriškega življenja. In kdo tvori te manjšinske skupine? Sedemnajst milijonov Američanov različnih ras in barv—Črnci, Filipinci, Mehikanci, Japonci, Kitajci ter ameriški Indijanci—vsi ti postavljajo čedalje bolj občutljivi sprito dejstva, da se jih smatra za neakčne "druge vrste" državljanov. Dodajmo k tem še 23 milijonov ameriških katolikov in štiri in pol milijona židov, ki so včasih valed svoje vere žrtve diskriminacije, pa imamo eno tretjino vsega prebivalstva dežele.

Posledice, ki lahko slede neomejenemu mrzenju in napetosti v pogledu rasne ali verske nestrpnosti, so razvidne iz nedavnih slučajev, ko so nenadno izbruhnili rasni izgredi proti črnem, židom, Japoncem in drugim. Predsodki, ki izvirajo navadno iz zavestnega ali pod-

zavestnega ogibanja ljudi, ki so "drugačni", se kaj radi končno pokažejo v svoji pravi luči—v surovi nasilnosti. Ta nagib spodbujajo in podpirajo v ljudeh demagogi, ki širijo svojo neameriško propagando potom šepetajočim kampanj, takozvanih "verzijskih pisem" (chain letters) brošur, publikacij in shodov. Vedno se najdejo namreč sejalci sovraštva, ki so pripravljeni, da si kujejo kapital iz trenja in mrznj v življenju naroda.

Kot potrebuje te dni začeta konferenca Združenih narodov v San Franciscu kooperacijo vseh 46 narodov in dežel zastopanih na njej, ako hoče postaviti temelje pravemu svetovnemu miru, tako potrebuje naša dežela sodelovanje vseh svojih prebivalcev in državljanov, če hoče ohraniti demokracijo, ki bo res delujoča. Toda, kakor ni nobene čarodějne formule ali pravila, potom katerega bi se dalo enostavno vzpostaviti svetovno varnost, tako tudi ne obstaja nobenega čarodějstva, ki bi naenkrat odpravilo rasne in verske predsodke, ki so precej globoko vkoreninjani.

Kot podčrtuje revija "Look", moramo pričeti predvsem z vzgojnim delom, z boljšimi prilikami za zasluzek in delo, z boljšimi stanovanjskimi razmerami, s širšo socialno svobodo in s širšo politično svobodo... Ali naša temeljna in važna mislija, da usmerjamo vso morebitno dobro voljo našega ameriškega ljudstva v strugo skupnega sodelovanja s ciljem, da postanemo en narod, ter tudi delamo in živimo skupaj kot en narod.

Magazin "Look" ilustrira svojih šest točk za akcijo z živahno prepričujočimi slikami. Ena teh slik, ki najzgovorneje prikazuje namen in cilj izvajanja, podane ga v članku te revije, kaže otroke štiri in dvajsetih različnih narodnosti, kako pojo himno "God Bless America" v neki šoli v Los Angelesu. Gradivo za članek v reviji "Look" je povzeto iz knjige "One Nation", katero je spisal Wallace Stegner ter uredniki te revije. Ta knjiga bo izšla prihodnje jesen.—FLIS.

Grobnica na Frankolovem

(Slovenski poročevalec, 27. marca 1945)

Februarja se je peljal celjski landrat, gospod Dorfmeister skozi Frankolovo pri Celju. Iz zasede je zapela partizanska brzostrelka. Kmalu nato je landrat umrl v celjski bolnici.

Jetnišnica je takrat zatrepetala. Partizani, ki so bili v njej obsojeni na smrt, so stisnili ustnice in so se zagledali z mojnimi očmi skozi zamrežena okna. Jetniške so naložili na avtobuse in jih odpeljali proti Frankolovu. Ljudje pa so se zamaknili: spet je groza legla na vso okolico.

Svabi pa so začeli svoj vajeni posel. Izbrali so drevesa in so pripravili vrvi in kavlje. Nato so se zazibale veje pod človeško težo. Obešanje v dvajsetem stoletju!

Nekdo se je odtrgal iz gruč obsojencev in zvezan stekel od-

Dr. Gavrilovic o smrti Roosevelta

Ob priliki prerane smrti predsednika F. D. Roosevelta je dr. Stoyan Gavrilovic, pomočnik ministra zunanjih poslov Jugoslavije, dne 13. aprila preko radiopostaje OWI obdržal sledeči govor:

Globoko me je potrla novica o smrti predsednika Roosevelta, do katerega vsi jugoslovanski narodi goje iskreno spoštovanje in ljubezen. 12. aprila je tužen dan za ameriški narod, ali prav tako dan žalosti za vse Združene narode. Nenadna smrt je odvzela našim ameriškim prijateljem in zaveznikom enega največjih sinov, ali ob istem času tudi nam vsem enega največjih voditeljev naših časov, ki je v dolgi javni službi ostavil globoko zarezo, ne samo v življenju Združenih držav, temveč prav tako v zgodovini vsega sveta.

Izguba predsednika Roosevelta je prišla v enem najbolj usodopolnih momentov današnje vojske, ko se naš sovražnik nahaja pred popolnim zlomom in ko Združeni narodi ravno stopajo k delu za ustanovo organizacije za bodoči mir. Nerazumljiva usoda je hotela, da predsednik Roosevelt ne dočaka, da vidi končni kraj vseh zla-sil, ki so to krvavo vojko započele, niti da zagleda prvi dan novega in trajnega mira, za katerega izgraditev je doprinesel ogromen del.

Smrt ga je prerano odtrgla iz naše sredine, ali njegov duh je ostal med nami in vplival bo pri reševanju usode problema, pred katerim se ves svet nahaja. Jaz sem prepričan, da izražam sočutje jugoslovanskega naroda, ko v tem težkem času izrekam iskreno sožalje ameriškega narodu in izražam našo čvrsto odločnost, da vse svoje sile in napore posvetimo uresnitvi visokih idealov, za katere se je Roosevelt, na čelu svojega naroda tako požrtvovalno in neumorno boril, nešteditelj sebe za dobro vseh narodov. Naj bo večna slava Rooseveltu, velikemu sinu Amerike in iskrenemu bori-telju za pravico, mir in napredek vsega človeštva.

Dr. Stojan Gavrilovic.

tod. Zapela je brzostrelka in napol mrtev se je zgrudil v svojo kri. Policisti pa so navali na puškinimi kopiti in so ležečega do konca ubili.

In še so se stresale veje, osemdesetkrat, devedesetkrat in čez. Morilec pa se domislilo, da so partizani ustrelili tudi policijskega psa, že zato jih je treba kaznovati. Zopet se je streslo drevo in v mukah je med sluzastim zasmejanjem umrla slovenska žena. Za policijskega psa torej slovenska žena. Gorje narodu, ki ni ponižen hlapec! Stotine slovenskih grobov molče kličejo na upor. Stotine slovenskih grobnic kličejo k maščevanju.

Staša in Olga, Okrožje Celje.—SANS.

V Bariju, Italija, je nedavno eksplodirala s municije naložena ameriška ladja, ki je napravila strašne posledice: 360 oseb je bilo ubitih, 1730 pa ranjenih. Med mlačevitimi mornarji, ki so se rešili, je bil neki član mornarske unije CIO, ki ga vidite na sliki in ki ga vodi na varno vojaški kaplan. Potegnjen je bil iz oljne plasti na morju.

IZ MODERNEGA SVETA

Spisal F. S. FINŽGAR

(Nadaljevanje)

"Izvolite kar danes! Danes je doma, sicer gre večkrat dopoldne v mesto."

"Hvala lepa, gospod ravnatelj!"

Ob enajstih je stal dr. Sluga popolnoma opravljen za obisk. Pred zrcalom si je popravljal kravato in gledal, da ni bilo praška na suknji. Ko je bil gotov, se je zasmejal na glas pred ogledalom samemu sebi.

"Vrag, če to ni pretirano, kar se zahteva od človeka, da more v salon! In če nisi moderen, pa ti zaradi ovratnika ali kravate, ki stane dve kroni, rečejo gumpce. Oj, ti moda moderna! Tako, sedaj pa še ti, svetli črnc, ki si na dan promocije imel tako žalosten delež pri Gambri- nu pod mizo—še ti na glavo.—Actum est—gotov sem!"

III.

Mladi tvorniški zdravnik je stopal po kamenitih stopnicah, ki so bile pregrnjene z debeli- mi preprogami, v direktorjev paviljon. Bila je to lepa moderna stavba z vsemi udobnostmi elegantnega stanovanja. V predsobi je komaj rahlo zasumela njegova stopinja, pa se je že pojavila skozi stranska vrata mlada, snažno oblečena deklica, z bleščečimi belimi predpani- kom. Po servilnem poklonu mu je pomagala sleči vrhno suknjo, potem je pa brezslušno iz- ginila z doktorjevo posetnico v sobo.

Vinko si je medtem hitro ogledal toaleta v velikem zrcalu, zadovoljno premetril lepo snago in red v sobi in obstal pred velikim dekora- tivnim krožnikom, ki je visel na steni. Slika na njem je bila ročno delo: brezov gozd v lu- ninem svitu. Znati je bilo, da je delal tu čopič diletanta, vendar slika ni bila slaba. Nekatere poteze so odločno razodevale, da je roka, ki je vodila čopič, krepka in da tiči v slikarju talent. Dekle se je skoro vrnilo, odprlo vrata v salo- n in s skromnim glasom zaprosilo:

"Izvolite! Milostna vas čakajo!"

Dr. Sluga je stopil kratkih, elegantnih, pa odločnih korakov na bleščeči parket. Ko je zaprl vrata, je stala pred njim ponosna postava direktorice. Prisodil bi ji bil kakih štirideset let. Da pa niso o njih govorili lasi prameni, ki so se vmešavali v bujne črne lase, bi sodil človek po njeni svežosti in elegantni vnanosti, da je še dosti mlajša.

"Prosim, gospod doktor!"

Sluga ji je poljubil roko in z elastično kre- tno sedel na ponujeni fotelj ob divanu, kamor je sedla gospa.

"To je vaša prva služba, gospod doktor?"

Direktorica se je rahlo nasmehnila na bogato vezeno svileno blazinicu in z dvignjeno glavo, ki je pričala o neki diktatorski moči, motrila obiskovalca.

"Da in ne, milostna. Bil sem že tri leta v bolnišnici."

"Tako! No, potem imate mnogo prakse. Te- daj se vam bomo tudi mi lahko zaupali!"

"Gotovo mi bo odlika, če me zove tako odlič- na obitelj."

"Veste, prejšnji je bil tako starokopiten mož. Ves moderni napredek v medicini mu je bil deveta briga."

"Ni mi čast, da bi poznal svojega prednika."

"In vam ni treba biti žal. Mož je bil pač star—in to je vse. Saj za tovarno ni bil dober. To- da civilen in kulturni človek ne gre rad vsa- komur pod nož."

V Slugi se je dvigal odpor in hitro je spoznal, da tu povsod vladajo isti nazori: delavcu je vse

dobro. Ta menda ni človek—ampak nekaj dru- gega: stroj, ki ropoče in sika, dokler se mu ne izpili glavna os, potem se pa vrže med staro železje. Ugovarjal bi bil, toda—!

"Pustiva to! Ni lepo, če govorimo o napa- kah, kajne! Kako ste zadovoljni s stanova- njem?"

"No, za samca, ki je doslej bival po ozkih so- bicah, je tako stanovanje naravnost razkošno. Seveda, kar pa napravi stanovanje lepo, tega mi še vsega ne dostaja."

Vinko je ob tem pogledal po elegantni opravi v salonu, kjer so na mahagonijevih stebrih stale pristne, težke japonske vaze, kjer se je iz blesteče črne omare iskrala bisernica in zlate nitke—nad njo pa so vodile prelestni ples tri gracije iz kararskega marmora—zares prava umetnina.

Gospa je spremila zadovoljna doktorjev hipni pogled.

"Počakajte, naenkrat ne morete vsega zma- gati. Sicer pa dolgo dolgo brčkone ne boste sa- movali—in ko pride néžna roka v sobe, pride z njo tudi tista prava domača udobnost."

"Na to za enkrat še ne mislim, milostna. Moj princip je ta: Imej trdno ognjišče, potem kuhaj doma. Oprostite, da se vam takoj izpovem: v meni tiči dokaj posebneža!"

"Gospod doktor, moja misel! Kako čuvam jaz svoji hčerki in jima s prstom kažem po me- stu tiste "srečne" zakone, ko mora gospa pet- krat preudariti, če sme piti popoldne kavo ali ne. Ba, tak zakon! Rajši vidim, da so moje hčerke kontoristinj, učiteljice, ali karkoli. Če človek sam trpi, trpi sicer težko; če pa trpi dru- žina, no, potem se Bogu usmili!"

To je bil prav ugoden trenutek, da je gospa direktorica pozvala iz sosednje sobe svoji hčerki.

"Oprostite, gospod doktor, en moment, da se seznanim tudi z mojima hčerkama!"

Gospa je vstala; dolga krila so zasumela po parketu; odprla je vrata v sosednjo sobo ter zaklicala hčerki, naj prideta v salon. Njeno lice je bilo veselo, njena materinska skrb ji je diktirala zeleno nado: Morda bo moja Pavla—doktorica.

Dr. Sluga je vstal, ko je začel rahle, nekoliko drsajoče korake in hitro šumenje finih kril. Pri vratih se je pojavila vitka, skozi in skozi elegantna gospodična.

"Moja hčerka Pavla, gospod doktor!"

Vinko je bil kar presenečen. Pojav Pavle je bil zares nekaj izredno krasnega. Bila je vte- lešena harmonija lepega dekleta. Odeta je bila povsem moderno, njeni svetli lasje so se v bo- gatih štrinah počesani secesionistiško vspali čez sence doli do vrata in obrobjali podolga- sto lice, ki je bilo, kakor nalašč, komaj vidno pordelo, da so se tem sijajnejše črtale pravilne poteze rdečih ustnic. Hodila je Pavla po prstih, rahlo, kakor bi njene noge ne čutile parketa. Oči je imela sanjavo napol odprte, in njen glas je bil nekoliko pojoč, zveneč skozi nos v prav- nem aristokratskem tonu.

Dr. Sluga se je kavalirsko-dvorljivo prikloni- nil, in ko mu je Pavla ponudila roko, ki se je njegove komaj dotaknila, se ji je zdravnik vno- vič priklonil in izjavil, da mu je neizmerna čast, ko mu je prilika spoznati gospodično.

"Alma, ti si strašna! Pusti vendar in pridil!" je klicala direktorica po mlajši hčerki.

(Dalje prihodnjik.)

GIGANT

Odlomki iz romana "Drugi dan"

Ilya Ehrenburg

(Nadaljevanje)

Ko je stopil Sor v stranko, je o njej mislil, da je ozek krog nekaterih ljudi. Pri Fischbergu so se sestajali: sodrug Jegor, so- družica Varja in sodrug Smir- nov. Prsti so jim bili umazani od tinte. V plitvo ponovico so vlivali želatino in jemali odtise na lističe. Misli so bile jasne, črke pa motne in meglene kot daljna bodočnost. To je bilo pred štirindvajsetimi leti. Danes pa je bila Soru stranka večja od sveta. Gradila je gi- gante, orala stepe, črpala nafto po debelih cevih in vžigala vi- soke peči. Vzgojila je stopede- set milijonov ljudi. Pot stranke je bila dolga; bila je njegovo življenje.

Sorovo življenje je bilo vzvi- šeno in polno samozatajevanja. Bil je član smolenske organiza- cije ruske socialne demokrati- čne delavske stranke in kot tak je že sedel v ječi. Njegov so- jetnik v celici je bil neki social- revolucionar Čajkov. Čez dan je z veliko potrpežljivostjo do- kazoval temu Čajkovu, da kme-

tje ne tvorijo nikak poseben razred zase. "Na deželi se la- hko naslanjamo samo na najrev- nejši element," je govoril Sor. Zvečer, ko je umolknila ječa in so prihajali iz svobode klci veselih otrok, ko se je po celici razširjal vonj sinje in vlažne pomladi, je Čajkov citiral pes- mi: "Klical sem te, uslišala me nisi—pretakal sem solze, ga- nilo te ni!" Sor je molče po- slušal. Nato je zabundal: "Be- darija! Samo dekadence in pro- past! Kako vam le more kaj takega ugajati? Dajte čitatel- je enkrat, dokazal vam bom, da je neumnost." Še enkrat je Čajkov citiral verz. Toda Sor ni dokazoval ničesar. Zavžil je ožnost besed. Mešala se je z mrakom večera, s klci otrok. Ko je paznik vžgal luč, je Sor zakril svoj obraz, da paznik ne bi opazil njegove ginjenosti.

Pobegnil je iz ječe. Znašel se je v Parizu. S sovražstvom je gledal bogate izložbe, na lu- čih kavarn. Spomnil se je na tajne sestanke, na delavske ka-

sarne v predmestjih, ki so bile polne smrada po mahorki (slab ruski tobak) in znoj. Lotilo se ga je domotožje. Med stene škatelj iz lepenke je lepil tan- ke lističe: tako je prihajal stran- kin časopis v Rusijo. S kratko lestvijo in vedrom je hitel po Parizu. Preživljal se je z umi- vanjem oken. Grizel je "pom- mes frits", si brisal z robcem očala in se lotil knjig. Čital je Kautskega in Plehanova. Ne- koč je slučajno dobil Maupas- santove novele. Čital jih je ne- prenehoma do konca. Čutil je, kako ga v grlu stiska in na jok mu je šlo. Sovražil je ljudi, ki so žalili "debeluško." Nato je preklel, da po nepotrebnem zapravlja čas. Lotil se je En- gelsa. Za življenje ni imel do- volj časa.

Včasih, ob večerih, je obiskal Natašo Ljaminovo. Nezaupli- vo se je oziral po sobi. Na mizi so bile vijolice: slaba gospodi- nja je bila Nataša. Sor jo je osorno vprašal: "Ste danes o- bedovali?" Nataša je molčala. Sor je odšel, a se kmalu vrnil z velikim zavojem. Mrko je mrmral: "Klobasa je tu; kakor vidim, ni konjska ampak pra- va..." "In vi?" je vprašala Nataša. Sor je bil jezen: "Ne

Neznana smrt predsednika Roosevelta je pretresla tudi Rusijo, ki je oficijelno žalovala dva dni. Žalna slika iz Moskve.

kupujem si vijolice. Sem že je- del. Štiri vrste z vinom. V restavraciji. Razumete?" La- gal je; z denarjem, ki ga je pri- služil z umivanjem oken, je kupil dve znamki in večerjo za Natašo. Ni načel klobase; bal se je, da ne bo zalegla za oha. Nekoč ji je prinesel celo vijo- lice. Imel jih je v žepu: sramo- val se je, da bi jih nosil v ro- kah. Mučen večer je bil zanj; Nataša je namreč govorila ne- kaj o čustvih. Takoj ji je pri- čel dokazovati, da mora biti vse ob svojem času. "In delo?" Govoril je in kašljal. Čutil je, da je vedno slabše, da mu stiska grlo, prav tako kot ta- krat, ko je čital Maupassanta. Nataša je molčala. Sor je stis- nil že itak zmečkani klobuk pod pazduho in odšel.

Oktoberska revolucija ga je zajela v Turuhansku. Skočil je na zaboj in gmel: "Ne veselimo se ob tem času. Naprej!" Odpeljal se je v Petrograd. Go- voril je množici v cirkusih in kasarnah; s tovornih avtomobil- ov in podstavkov carskih spo- menikov. Bil je med vojaki, ki so zavzeli zimsko palačo. Nato so ga poslali na fronto.

Pri Černigovu so ujeli belo- gardista. Sor ga je zasliševal. Nepridiprav je imel velika uše- sa. Spočetka je trdovratno za- trjeval, da je za Rusijo in proti sovražnikom ter izdajalcem. Slednjič se je vdal. Na Sorovo vprašanje, kako dolgo je že pri Denikinu, je po svoje odgovar- jal: "Sem osemnajst let star in sedmošolec; v Kijevu imam ma- ter in dve sestri: starejša je Olga, mlajša pa Nadja." Sor je vzrotil in zatulil: "Nisi vreden, da bi te ustrelil, pasji sin! Sleči plašč! Vse sleči, svinja! Tu i- maš srajco in hlače! Zate še preveč, ti junika! Pa glej, da se spraviš k vragu, da te ne

vidim več! Na mestu te ustre- lim, če te še kje dobim! Si razumel?"

Poslali so ga v London, naj proda les. Srečal je uglednega angleškega inženirja. Anglež je pihal v Šora: "Kako morete pod takimi pogoji delati? Čital sem, da je v Rusiji le malo strokov- njakov, ki bi premogli kopalno- kad, da o avtomobilu sploh ne govorim. Bi mi mogli poveda- ti, koliko mesečne plače ima v Rusiji strokovnjak kot ste reci- mo vi?" Šor je pogledal Angle- ža. Njegove oči so se zasvetile, veselo mu je odgovoril: "Stran- kin maksimum je naravnost be- raški. Nižji je od dohodkov tega vratarja. Kot diplomat bi moral najbrže drugače govoriti. Toda dajem prednost resnici. Jaz nimam, na primer, nobene- ga avtomobila. Pol ure čakam včasih na tramvaj, nato grem peš. Kopljem se v kopališču, pri čakanju zamudim tudi po dve uri. Naša dežela je še re- vna. Vprašali ste me, koliko do- bivam plače. Lahko bi vam od- govoril: toliko in toliko rubljev. Povedati koliko je to funt-ster- lingov je že nekoliko težje. To- da to ni jedro stvari. Predvsem, kar je, je to, da sem vesel. Ko- liko cenite recimo v Angliji ve- selje — izraženo na primer v funt-sterlingih?" Anglež se je uljudno smehljaj.

Ko se je vrnil v Moskvo, se je govorilo samo o kolektiviza- ciji. Tudi Šor je povedal svoje mnenje. Nek sodrug ga je pre- kinil, ne da bi ga poslušal do konca: "Naše moči podcenjuješ, tovariš!" Šor je uvidel, da se njegovo stališče ni ujemalo s strankino linijo in je umolknil. Prepričal se pač lahko s člove- kom, ne pa s stranko.

Sel je na deželo nabirat žito. Neko noč so mu kmetje pove- zali na glavo vrečo in ga pre- tepli. Tri tedne je ležal v bol-

nici v Penzi. "Ne uvidijo u- godnosti, ki jih imajo," je dejal zdravniku. "Toda prišli bodo do spoznanja. Na nekem kolhozu poznam kmetico. To vam je ženska! Sama je vodila gospo- darstvo. Pritoževala se je, da je cerkev še vedno odprta in da ne more trpeti zvonjenja. "To zvonjenje mi bo še dušo izpi- nilo iz telesa," je dejala. Po- slušal sem žensko kot samega Puškina. Kaj pravite, gospod doktor, kako dolgo bom še le- žal? Izpustite me, napišite, da sem zdrav. Nisem vajen lena- riti."

Ves hrom je še bil, ko je za- pustil bolnico. V Moskvi je zašel na zborovanje, ki je bilo posvečeno uralo-sibirskemu in- dustrijskemu sektorju. Pravil je, naj ga pošljejo v Kuzneck. "Ogromne tovarne," je dejal. Toda nikomur ni povedal, da ga privlačujejo težkoče, ki bodo pri gradnji. Vedel je, kaj je Sibi- rija in kaj so ljudje.

Tako je bilo njegovo življe- nje. Bil je list iz strankinega arhiva. Toda za tem življenjem se je skrival majhen, kratkovi- den in dobrodušen človek, ki si je venomer popravljal slabo za- vozilano kravato, poduhal cvetje resedinega grma ob postajnem poslopju in vprašal dekletce: "Katera cvetlica je to, kako se ji pravi?" Bil je oni, ki je kriče raznašal, da je Gorbunov lenuh in zaspanec, ki se je pa takoj nato napotil v centralni odbor in prosil dopust za Gorbunova, češ, da je že ves skrahiran.

Ko je prišel v Kuzneck, ni imel o metalurgiji niti pojma. Že nešteto krat se je posvečal novim stvarim. Davno nekoč je študiral politično ekonomijo in tajna pravila revolucionar- jev. Nato se je seznanil z me- narodno politiko in jetniško a- becedo. S trkanjem po steni se je sporazumeval s tovariši v so- sednjih celicah. Učil se je stre- ljati in agitirati med narodom. Dobil je izkušnje v strategiji. Šel je med kmete. Ni ločil pne- sec dni so govorili kmetje:

"Pred tistim z naočniki se mo- ramo paziti; z vsemi mažami je namazan."

Prišel je v tvornice. Takoj se je moral seznaniti z "blovmi" "fvmi," "derricki," "grabljivi- ci" in "scrubberji." Prijel je za delo. Pozabil je na dialektiko les in strategijo. Bilo mu je kot bi delal v tovarni že vse življenje. Točno je vedel, kol- ko opeke sežida zidar dnevno kdaj so končali z zakovicenjem in kako se vrtajo rovi.

(Dalje prihodnjik)

Razni mali oglasi

2 NADST. LESENA HIŠA, 1 sobna stan.; 2-4 sobna stan. Bl. Humboldt Pk in St. Fidelis cerkvi. Vprašajte v prv. nadst. spre- 1705 N. Maplewood ave.

PRODA SE zidana hiša na 2 t. 4-4 sobe in pritličje. Velik vrt. ap- daj. Cena zmerna. 818 N. Wa- chester Ave., 1. nadst.

DELO DOBE

HIŠNICE

"JANITRESSES"

ŽENSKES ZA ČIŠČENJE V VSEH DELIH MESTA Delovne ure od 5:30 popoldne do 12. ure zvečer. Vojno nujna industrija. Rabimo tudi pomočnice v jedilnici

VPRAŠAJTE pri

ILLINOIS BELL

TELEPHONE

COMPANY

"EMPLOYMENT OFFICE"

ZA ŽENSKES

Street Floor

309 W. Washington

Street

TISKARNA S.N.P.J.

sprejemna vna

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne Čena zmerna, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue . . . Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vsa enaka, za člana ali nečlana \$6.00 na eno leto naročnino. Kot va člani še plačajo pri zasnovanju \$1.50 na teden, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj pri vsaki naročnini, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list teden, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročnika.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrul, državo in Kanado	6.00	Za Chicago in okolico	5.75
1 teden in	4.00	1 teden in	3.50
2 tedna in	3.00	2 tedna in	2.50
3 tedne in	2.00	3 tedne in	1.50
4 tedne in	1.50	4 tedne in	1.00
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	1.50
Za Evropo je		6.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,

2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime _____ Čl. družine št. _____

Naslov _____

Ustavite teden in ga pripilite k moji naročnini od sleden- članov moje družine:

2. _____ Čl. družine št. _____

3. _____ Čl. družine št. _____

4. _____ Čl. družine št. _____

5. _____ Čl. družine št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐

Star naročnik ☐

ANY BONDS TODAY?

By Kay Kyser

Illustrated by Eric Ericson

"Well, don't just sit there. Do something. Buy a War Bond, anyway."